

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

12. SINIF

ROMAN

1923-1950 ARASI TÜRK EDEBİYATINDA ROMAN

Roman; yaşanmış ya da yaşanması mümkün olay veya durumların kişi, yer ve zamana bağlı olarak okuyucuda heyecan ve zevk uyandıracak şekilde anlatıldığı uzun edebî türdür.

Romanda birbiriyle bağlantılı olaylar bir tema etrafında bir araya gelir.

Romandaki gerçeklik **kurmaca** gerçekliktir.

Roman, yazıldığı dönemin **zihniyetini** yansıtır.

Romanda serim, düğüm ve çözüm bölümleri bulunur.

“Roman her şeyden önce iyi söylenmiş bir hikâyedir.”

Halide Edip ADIVAR

Roman türünün ilk örneği, İspanyol yazar Cervantes'in (Servantes) 17. yüzyılın başlarında yayımlanan *Don Quijote (Don Kışot)* adlı eseridir.

Türk edebiyatına roman Tanzimat'la girmiştir. Türün ilk örnekleri çeviri eserlerdir.

İlk çeviri roman, Yusuf Kâmil Paşa'nın Fransız yazar Fénelon'dan (Fenelon) 1859 yılında çevirdiği *Télémaque'tır (Telemak)*. İlk yerli roman, Şemsettin Sami'nin *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı eseridir.

Türk romanı, teknik açıdan Servetifünun Dönemi'nde güçlenmiş; Halit Ziya Uşaklıgil, roman türünün Batılı anlamdaki ilk örneklerini vermiştir.

Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi'nde roman türünde başarılı örnekler verilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda birçok yazar, roman türünde eserler vermiştir.

1923- 1950 yılları arasında yazılan romanlar Türkiye'nin geçirdiği tarihî ve sosyo-kültürel değişimleri gözler önüne seren bir ayna niteliği taşır.

Bu dönem romanlarında öne çıkan konulardan biri **Kurtuluş Savaşı'dır**.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban*, Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* ve *Vurun Kahpeye*, Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Sahnenin Dışındakiler*, Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* adlı romanları aynı konuyu ele alan eserlerdir.

Tanzimat'tan sonraki süreçte Batıdan gelen **realizmin** etkisi altında uzaktan ve kısmen görülebilmış olan Anadolu, bir akım oluşturacak şekilde ancak Cumhuriyet döneminde edebiyatın konusu olmuştur. Bu dönemde Anadolu insanı gerçek anlamda ilk kez romanda yerini almıştır.

Romanlarda genel **tema Anadolu coğrafyası ve Anadolu** insanıdır. Anadolu'ya açılan romanlarda insanların **savaşa, yokluğa ve yoksulluğa** rağmen sürdürdükleri **yaşam mücadelesi** **realist** bir çizgide aktarılmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında daha çok, **gözlemci gerçekçiliğe** dayalı romanlar yazılmıştır. Bu dönemde sanatçılar romanlarında Cumhuriyet devrimlerini, yeni kurum ve değerleri ele alan romanlar yazmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki sanatçılar topluma eğilmişler ve **toplumun sorunlarını** dile getirmişlerdir. **Yanlış Batılılaşma, batıl inançlar ve hurafeler** konularına yer verilmiştir.

Toplumun değişik katmanlarındaki kişiler romanlara konu edilmiştir. **Toplumcu gerçekçi** anlayış doğrultusunda eser veren yazarlar; romanlarında **halkın, yoksul insanların, işçilerin, köylülerin** sorunlarını gerçekçi bir tutumla ortaya koymuşlardır.

Bu dönem romanlarda **modernist bir anlayışla bireyin iç dünyası ele alınmış ve psikolojik unsurlar** kullanılmıştır. Bu anlayış doğrultusunda eser veren yazarlar, romanlarında **aydınları ve onların hem iç dünyalarını hem de toplumla kurdukları ilişkileri** yeni anlatım tekniklerini de kullanarak yansıtmışlardır.

İnceleyeceğimiz metin, **Mithat Cemal Kuntay**'ın 1938 yılında yayımlanan **Üç İstanbul** adlı romanından alınmıştır.

Yazar; eserde bir bölümünü yakın çevresinden seçtiği kahramanlarla II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinin İstanbul'unu anlatmıştır.

Romanda **Adnan** karakteri üzerinden toplumun yaşamış olduğu bu üç ayrı dönem ve bu dönemlerde meydana gelen değişim ele alınmıştır.

Bu üç dönem içerisinde **toplumun her yönüyle çürümesi**, romana büyük bir başarıyla yansıtılmıştır.

ÜÇ İSTANBUL

Albay Salim Bey, 93 Harbi'nde (1877 Osmanlı-Rus Savaşı) şehit düşmüştür. Albay Salim Bey'in karısı Naciye ve oğlu Adnan, İstanbul'a göçerler. Adnan, eğitim görmesi için Darüşşafakaya yerleştirilir. Darüşşafakayı ve Mekteb-i Hukuku başarıyla bitiren Adnan, bir gazetede edebiyat üzerine yazılar yazmakta ve "Yıkılan Vatan" adında bir roman üzerinde çalışmaktadır.

Aksaray'daki küçük evinde veremden yatan annesiyle yoksul bir hayat süren Adnan, hayatını yazarlık ve öğretmenlikle kazanmaya başlar. Maliye Nâzırı'nın kızı Süheylâ'ya edebiyat, Abdülhamit'in adamı Erkân-ı Harp Müşiri'nin kızı Belkıs'a tarih dersi verir. Belkıs, Miralay Hüsrev adlı biriyle evlidir. Miralay Hüsrev, zengindir. Lüks içinde yaşamaktadır ve karısı Belkıs'ı sevmemektedir.

Ders verdiği Süheylâ, Adnan'a âşık olmuştur. Adnan ise Belkıs'a âşıktır. Adnan, Süheylâ ile Belkıs arasında kalmıştır.

Adnan'ın Belkıs'la Süheyla arasında kalmaktan dolayı yaşadığı çelişkiyi yansıtan bir bölüm

Bu konak Adnan'ın hayatını, kullanılmış su gibi istediği mecralardan akıtıyordu. Onu, mermer yalıya hoca yapan bu konaktı. Adnan yalanın vatanperver olacağını bu konakta öğreniyordu.

Ve bu konaktaki teneke adamlar arasında Adnan her gün yüzünün bir kısmını kaybediyor, kendini her gün biraz daha talihsiz buluyor, her ne pahasına olursa olsun saadet bekliyordu.

Tam bu sırada karşısına başka bir felaket çıktı: Mermer Yalı! Belkıs'ın oturduğu Mermer Yalı korkunçtu. Bu yalının yanında Hidayet'in konağı maskaraydı: Sirklerde sahici cambazı arkasından çıkıp taklit eden kireç yüzlü, kömür dişli maskara!.. Adnan saray adamlarını Beşiktaş'tan başka coğrafya, Cuma selamlığından başka tarih bilmezler sanırdı. Erkânıharp Müşiri'nin yalısına gittiği gün, bir adamın hem curnalci hem de konağının bir darülfünun gibi olacağını görmüştü. Memleketin edebiyatını beğenmezken Baudelaire'i, Stendhal'i iyi tanıyarak böyle bir kibirle beğenmiyordu. Ve Adnan, Belkıs'ın karşısına malumatının gururu ile de çıkamıyor, ucuz elbisesine layık olarak oturuyordu. Bu yalıda Adnan namusunun gururunu da duyamıyordu. Bu salonlarda onun namusu köylü çocuğu gibi toy, şaşkın, kaçacak yer arıyordu. Farkında değildi, bir cinayet olan bu servetin içine girmeye Adnan razıydı. Bu yalıdaki refah, memleketi vuran hançerdi; fakat bu hançeri elinde tutarken Belkıs, asırların üstünden görünüyordu. Adnan'ın kabirlerine, selvilerine taptığı İstanbul bile Belkıs'ın ayaklarının altında yanlışlıkla duran bir memleketti. Adnan kendi memleketini bile bu kadına layık görmüyordu.

Romanın İttihat ve Terakki'nin iktidarda olduğu dönemde Adnan'ın nasıl değiştiğini anlatan bölümü:

Adnan, Beyoğlu'ndaki bu meşhur terziyi az daha öpecekti: Bu zamana kadar kendini dümdüz sanıyordu; meğer beli varmış!.. Meğer ceketin iki yakası da insanın yanağını iki taraftan aşağıya çeken iki muzip deşilmiş!.. Fakat biraz mahzundu: Her ceketin başka bir kravatı olduğunu Meşrutiyet'in ilanından sonra öğreniyordu. Terzi "Kavat görünmemelidir" deyince Adnan, göğsünden utandı. Yeşil boyunbağını boynundan çıkarırken eski tarih hocasının bir parçasından daha kurtuldu; rahat nefes aldı. Aynadaki adamdan ayrılamıyordu. Eski elbisesinin kabuğundan kurtulan adam sevimli bir hışiltı ile giydiği ipek astarlı ceketin içinde yürürken gövdesi hiçbir yere değmeyerek yuvarlanıyordu. Pantolon boru gibi durmuyor, bir uzviyetin asabi çizgileriyle sarkıyordu. Ve bu pantolonun üstünde vücudu çiçek sepeti gibi hafif hafif uçuyor, görünmeyen kravatın tepesinde çehresi matlaşıyordu.

“Maliye Nazırı’nın kızıyla evlenmeye karar verdiğini söyledi. Sevincinden, Hoca’nın **gözleri, yanakları yüzünden taşı.**” cümlesinde altı çizili ifade cümleye **çok sevinme** anlamı katmıştır.

“Bizde ihtiyarlamadan zengin olanı dağdan şehre inmiş kurt gibi taşıyorlardı.” cümlesinde altı çizili ifade cümleye **tehlikeli ve istenmeyen** bir durum anlamı katmıştır.

Roman kahramanı **Adnan'ın** hayatında yaşadığı bazı olaylar onun hayatının değişmesine sebep olmuştur. Bunlar:

*Abdülhamit'in adamı Erkân-ı Harp Müşiri'nin kızı Belkıs'a ders vermesidir. Adnan böylece yaşadığı hayatı sorgulamaya başlamıştır.

*Adnan'ın Selânik'te gizli kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmesi, avukatlığa başlaması ve zengin olmasıdır. Adnan bu dönemde Belkis ile evlenir ve hayatı farklı bir boyut kazanır.

*Birinci Dünya Savaşının bitmesi ve mütareke yıllarının başlamasıdır. Adnan bu dönemde hem parasını hem de karısını kaybeder. Adnan bu sırada Süheylâ ile karşılaşır ve onunla evlenir. Adnan verem olur ve hayatını kaybeder.

Adnan, romanın başında hasta annesiyle fakir bir hayat sürer. Para kazanmak için gazeteye yazılar yazar, özel dersler verir ve yaşadığı dönemi romanlaştırmak ister.

Yazdığı romanın adı "Yıkılan Vatan"dır, zengin olduktan sonra yazmayı bırakır.

İlerleyen bölümlerde İttihat ve Terakki'nin önemli birkaç isminden biri ve ülkenin kaderinde söz sahibi, iktidar bağlantıları sayesinde zengin bir avukat olur.

En sonunda ise ülkenin kaderinin belirlendiği Ankara'ya çağrılmayı ve eski itibarının iadesini bekleyen bedbaht bir avukat olarak ölür.

Romanda Adnan dışında kırk kadar roman kişisi vardır. Buna karşılık romanın dayandığı hikâyenin arka planındaki üç isim Türk edebiyatının üç önemli şairini anımsatır.

Adnan artık Belkıs'tan, Hidayet'ten kaçmak istiyordu. Süheylâ ile evlenecekti. Bir yanda tertemiz karısı... Bir yanda lekesiz dostları: Şair Raif, Dağistanlı Hoca, bir de Salih Zeki... Darüşşafaka'dan çıktıktan sonra sahici malumatına tahammül edemeyerek seyrek görüştüğü Salih Zeki! Kendine şaştı: Bu eski arkadaşını o, niçin sevmiyordu? Bütün dünyaya: "Bizde bir adam var, işte!" diye göstereceği Salih Zeki'yi! Kendi kendine büyük olan bu adamı!..

Mithat Cemal Kuntay eserlerinde az sözle çok şey anlatmak düşüncesini de işlemiştir. Epiktetos'un “**İnsan isterse, karga bile fal-i hayırdır!**” sözü ile anlatmak istediğini en kısa ve doğru şekilde anlatmayı amaçlamıştır.

Fal-i hayır, iyi alâmet ve işaret anlamındadır. Bu söz ile insan en kötü durumlardan bile kendisine ders çıkarabilir anlamı verilmiştir.

Mithat Cemal Kuntay eserinde üç dönemi anlatmıştır. Bu üç dönemin özelliklerini anlatırken mekânlardan yola çıkmıştır. **Üç farklı konak** unsuru verilmiştir. Mekân olarak dönemin insanının yaşadığı değişimler eşyalar üzerinden okuyucuya anlatılmıştır.

Romandaki ayrıntılı tasvirler sayesinde ilgili döneme ait yaşam tarzı, kıyafetler, evler, gelenekler vesaire ile ilgili pek çok fikir edinmek mümkündür .

Roman içinde roman: Yıkılan Vatan

Üslup ve dil kullanımını bakımından Üç İstanbul kadar iddialı, başarılıdır. Muharrir Adnan idealize edilmiş bir tip değildir, zaaflarıyla, pişmanlıklarıyla, yanlışlarıyla gerçekçi bir karakterdir.

“Adnan sınıf değiştirmek isteyen tipik bir Osmanlı-Türk aydınıdır.”

Belkıs’la evlendiklerinde bu sınıf çatışması-itibar sorunu evliliklerinin temel sorunu olur.

Adnan’ın bedbaht sonlarına ise Süheyla eşlik eder.

İttihat ve Terakki’nin yozlaşması, yüksek zümrenin ahlak

Romanda zaman **üç dönemi** kapsamaktadır. Roman 93 Harbi sonrasında başlamıştır. Roman kahramanı Adnan'ın babası savaşta şehit düşmüştür. Adnan Abdülhamit'in adamlarının yanında bulunmaktadır.

Romanın ilerleyen bölümlerinde Birinci Dünya Savaşı sona ermiş ve mütareke yılları başlamıştır. Daha sonra Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkması verilmiştir. Adnan Ankara'dan vekillik beklemiştir.

İstanbul'un esere konu olan üç dönemi romanın başkahramanı Adnan'ın yaşamındaki üç dönemi de kapsar; fakir ve idealist Adnan, zengin ve "önemli" Adnan, hasta ve bedbaht Adnan.

Tarihî roman: Tarihî olayları ve kişileri konu alan roman türüdür. Eser tarihî roman özelliği göstermektedir.

Romanda **dönemler üzerinden toplumdaki bozulma** anlatılmıştır. Toplumdaki bozulma anlatılırken Adnan'ın yaşamındaki değişimlere yer verilmiştir.

Üç İstanbul'da **anlatıcı**, yazar-anlatıcı dediğimiz **3.tekil kişidir**. Bilindiği üzere bu anlatıcı her şeyi bilen, hâkim bakış açısına sahiptir.

Gösterme, iç monolog, iç diyalog, bilinç akışı teknikleri kullanılmıştır.

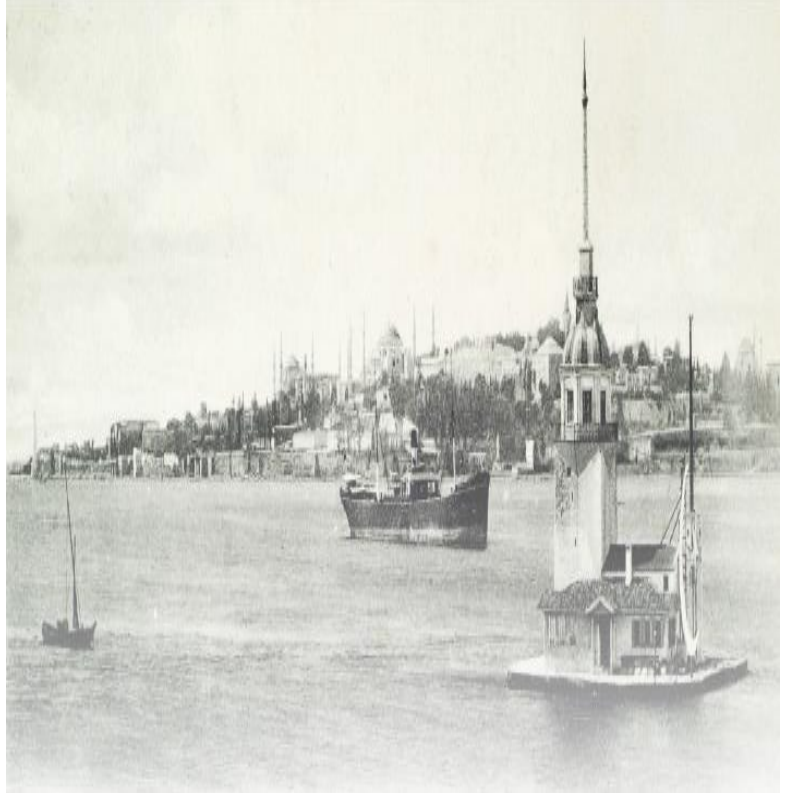
Tarihî roman: Tarihî olayları ve kişileri konu alan roman türüdür. Eser tarihî roman özelliği göstermektedir.

Romanda **dönemler üzerinden toplumdaki bozulma** anlatılmıştır. Toplumdaki bozulma anlatılırken Adnan'ın yaşamındaki değişimlere yer verilmiştir.

Üç İstanbul'da **anlatıcı**, yazar-anlatıcı dediğimiz **3.tekil kişidir**. Bilindiği üzere bu anlatıcı her şeyi bilen, hâkim bakış açısına sahiptir.

Gösterme, iç monolog, iç diyalog, bilinç akışı teknikleri kullanılmıştır.

Üç İstanbul romanı, Abdülhamit, Meşrutiyet, Mütareke dönemleri İstanbul'unda geçen konuyla yakın dönemimize ait önemli bir bakıştır. Mithat Cemal, Üç İstanbul'da yakından tanıdığını söylediği konakları ve sessiz evleri değişen siyasi şartlar içerisinde, yaşayan karakterleriyle üç ayrı dönemde ele alır. Yazarın bakış açısında anılan dönemlerin ve kişilerin ironi ve eleştiriyile anlatıldığını görmekteyiz.

MİTHAT CEMAL KUNTAY (1885-1956): İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Mekteb-i Osmanîde yaptı. Saint-Joseph (Sen Josef) Lisesinde başladığı lise eğitimini Vefa İdadisinde tamamladı. Hukuk Mektebindeki eğitim hayatının ardından çeşitli işlerde çalıştı ve 1923 yılında atandığı Beyoğlu noterliği görevini hayatının sonuna kadar sürdürdü. II. Meşrutiyet yıllarında yayımladığı şiirleriyle tanındı. **Aruz ölçüsüyle** yazdığı ve **kahramanlık, yurt sevgisi gibi epik-lirik** tarzda temalara yer verdiği şiirlerini **Türkün Şehnamesinden** adlı eserde topladı. Üç İstanbul yazarın roman türündeki tek eseridir. Türkün Şehnamesinden şiir; **Mehmet Âkif: Hayatı, Seciyesi, Sanatı, İstiklâl Şairi Mehmet Âkif, İlkler ve Ötekiler, Namık Kemal: Devrinin Olayları ve İnsanları Arasında, Sarıklı İhtilalcı Ali Suavi** biyografi; **Kemal, Yirmi Sekiz Kanun-ı Evvel** tiyatro; **Nefâis-i Edebiyya** antoloji; **Edebiyat Defteri, Hitabet ve Münazara Dersleri** inceleme türündeki eserleridir.

